

14.12.2021

EOAK/8002/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

TARKASTUS: PORIN PRIKAATI, NIINISALO 1.12.2021

Tarkastuskohde

Porin Prikaati, Niinisalon yksikkö

Tarkastusajankohta

1.12.2021 (eTuven välityksellä)

Osallistujat EOAK:sta

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

Neuvontalakimies Jaana Romakkaniemi

Osallistujat tarkastuskohteesta

Oikeusupseeri, yliluutnantti A

Oikeusupseeri, yliluutnantti B

Keskusteluihin osallistuivat omaa toimialaansa koskevissa asioissa sotilaspastori, sosiaalikuraattori sekä päällikkölääkäri. Lisäksi apulaisoikeusasiamies tapasi prikaatin varusmiestoimikunnan puheenjohtajan sekä apulaispuheenjohtajan.

Tarkastuksen toimittamisesta

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaisesti oikeusasiamies toimittaa tarkastuksia erityisesti puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua. Apulaisoikeusasiamies suoritti Porin prikaatin Niinisalon yksikön tarkastuksen viimeksi 3.11.2015.

Tarkastus toimitettiin etukäteen laaditun ohjelman (MR22943) mukaisesti kuitenkin niin, että alun perin varuskunnassa pidettäväksi suunniteltu tarkastus toteutettiin pahentuneen koronatilanteen takia etäyhteydellä, muuten alkuperäistä tarkastusohjelmaa noudattaen. Varusmiehille ja prikaatin henkilökunnalle varattiin mahdollisuus keskustella puhelimitse luottamuksellisesti apulaisoikeusasiamiehen kanssa heille varattuna soittoaikana.

Apulaisoikeusasiamies tutustui etukäteen saamaansa aineistoon, joka sisälsi mm. kurinpito- ja vahinkopäätöksiä sekä selvityksiä varusmiesten palvelusjärjestelyistä.

Tähän pöytäkirjaan on kirjattu vain sellaiset asiat ja havainnot, joihin apulaisoikeusasiamies on tarkastuksen yhteydessä kiinnittänyt huomiota ja joilla saattaa olla merkitystä varusmiesten kohtelua ja palvelusolosuhteita edelleen kehitettäessä.

Tarkastushavaintoja käytyjen keskustelujen pohjalta

Keskustelu päällikkölääkärin, sosiaalikirjuriin sekä sotilaspastorin kanssa

Covid-19-pandeman vaikutukset näkyvät kaikessa varuskunnan toiminnassa. Pandemiasta johtuvan koulutusjaksottelun neljän viikon kiinniolojakson kerrottiin olevan varusmiehille hyvin kuormittava. Tämä näkyy varusmiesten yhteydenotoissa. Myös varusmiesten ”sinnikkyden” kerrottiin laskeneen; joissain tapauksissa varusmies oli päättänyt siirtymään siviilipalvelukseen vain muutamia viikkoja ennen asepalveluksen päättymistä.

Sinällään varusmiesten pitkistä kiinniolojaksoista johtuen varuskunnassa havaitut yleiset kausi-infektiot (influenssat ym.) ovat olleet laskussa ja esimerkiksi antibiootteja määrätään nyt vain noin kolmannes tavanomaisesta.

Lepo-osastoja on muodostettu Niinisalossa POSE 92 sekä CAMP PRESIDENT harjoitustukikohtiin. Kysymyksessä on parakkimajoitus. Näihin sijoitettiin koronalle altistuneita varusmiehiä muista erilleen.

Varusmiesten vanhemmilta on tullut yhteydenottoja, joissa on tiedusteltu varusmiehille asetettujen karanteenien laillisuutta varsinkin muun yhteiskunnan avautuessa rajoitusten poistumisen myötä. Heitä oli kehoitettu soittamaan Sotilaslääketieteen keskukseseen.

Päällikkölääkäri kuvasi erilleen laittamista, karanteenia, siten, että mikäli henkilö ei ole sairastunut tai altistunut siviilissä eikä vapaanaolojakson aikana, hänet voidaan asettaa sotilaskäskyllä erilleen. Jos sairastuminen on tapahtunut siviilissä tai vapaanaolojakson (VMP) aikana, noudatetaan kotipaikan terveysviranomaisen ohjeita. Jos henkilö on siviilissä määrätty karanteeniin tartuntatautilääkärin toimesta, karanteenin toteuttaminen puolustusvoimien toimesta vaatii lisäselvittelyjä ja on haastavaa. Tässä yhteydessä apulaisoikeusasiamies kertoi ratkaisustaan karanteeniin määräämisestä sotilaskäskyllä, joka löytyy oikeusasiamiehen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/396/2021>

Kaikki keskusteluun osallistuneet puolustusvoimien edustajat olivat yksimielisiä siitä, että psykologin tai vähintäänkin psykiatrisen sairaanhoitajan tarve on varuskunnassa suuri. Erityisesti psykososiaalisten palveluiden tarve on korostunut koronapandemian aikana. On mahdollista, että osa varusmiespalveluksen keskeyttämisisistä olisi vältettävissä, mikäli varusmiehet saisivat paremmin näitä palveluita. Jotkut varusmiehet olivat selkeästi ahdistuneita, mutta siihen ei ollut löydettävissä mitään yksittäistä syytä, vaan se oli monen asian summa.

Mielenterveyteen liittyvissä asioissa on turvauduttu erikoissairaanhoidon lähetteeseen, mutta varusmiehen kotikunnasta riippuen sen toteuttaminen voi rajoittua vain yhteen käyntikertaan.

Lääkärin virkoja on kaksi, joista molemmat ovat täytettynä. Lisäksi varuskunnassa työskenteli kaksi sairaanhoitajaa ja 8 kenttäsaيراanhoitajaa. Niinisalon yksikön terveysasemalla kerrottiin olevan tarpeeseen nähden niukasti henkilökuntaa verrattuna Säkylän yksikköön. Työterveyshuolto on resurssisyistä jouduttu ulkoistamaan yksityiselle yritykselle.

Sosiaalikuraattori ja sotilaspastori kertoivat asiakasmäärien lisääntyneen koronapandemian johdosta. Sosiaalikuraattorien työskentelytapana on pääosin etättyö, jonka kerrottiin toimineen hyvin. Varusmiehet voivat ottaa puhelimitse yhteyttä sosiaalikuraattoriin. Tarpeen mukaan myös mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen järjestyi.

Sotilaspastori kertoi, että hänen palvelunsa on mielekkäintä järjestää pääosin henkilökohtaisella tapaamisella, koska vuorovaikutus psykososiaalisen tuen antaminen ei toteudu Teamsin tai puhelimen kautta parhaalla toivotulla tavalla. Uskonnollisia tilaisuuksia ei koronapandemian aikana juurikaan ollut järjestetty. Korona-aikana uskontoon liittyviä yhteydenottoja on ylipäätään ollut hyvin vähän. Sotilaspastorin työpanos kohdistuu pääosin psykososiaalisen tuen antamiseen ja toimintakykykoulutukseen.

Sosiaalikuraattori on tarvittaessa läsnä viranomaisasioidissa esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen kanssa. Apulaisoikeusasiamies kertoi, että joillekin laitostoimijoille (vankiloille) on Kansaneläkelaitoksen puolelta nimetty yhteyshenkilö, ja otti esille kysymyksen siitä, voisiko tällainen toiminnallinen kehittäminen yhteistyössä Kelan kanssa tulla kyseeseen myös Porin prikaatin asevelvollisten kysymyksissä.

Useiden varusmiesten kerrottiin harjoittavan siviilissä yritystoimintaa, mutta sen jatkaminen varusmiespalveluksen aikana oli haasteellista. Tämä oli osaltaan lisännyt kiinnostusta hakeutua siviilipalvelukseen.

Keskustelu varusmiestoimikunnan edustajien kanssa

Varusmiehet kokivat neljän viikon kiinniolojakson pitkäksi. On asioita, joita ei pystytä hoitamaan etukäteen määrätyn kahden viikon lomajakson puitteissa.

Lomakäytäntöjen yhtenäisyydessä kerrottiin olevan yksikkökohtaisia eroja. Tällä tarkoitettiin VMP-jaksojen ulkopuolelle ajoittuvia lomapäiviä tai vapaita. Esimerkkinä kerrottiin 1. huoltokomppania, jossa kerrottiin olevan muita yksiköitä tiukempi käytäntö. Perusteena ankaralle lomakäytännölle oli todettu ainoastaan, että ”kuuluu päällikön harkintavaltaan”.

Varusmiesten koulutus koettiin mielekkääksi ja kouluttajien kerrottiin olevan asiallisia. Myös varusmiehille jaettavan varustuksen kerrottiin olevan hyväkuntoista lukuun ottamatta nylonvyötä, jonka lukitus ei pitänyt. Varusmiehet toivoivat nahkavyön palauttamista nylonvyön tilalle.

Kasarmirakennusten kerrottiin olevan pääsääntöisesti hyvässä kunnossa. Erikseen mainittiin Niinisalossa oleva 3.

Jääkärikomppanian ja Lentotiedustelukomppanian käytössä oleva ”lamellirakennus”, jossa epäiltiin olevan sisäilmaongelmia.

Varusmiehet eivät saa varuskunnan koronarajoitusten johdosta olla tekemisissä muiden yksiköiden varusmiesten kanssa. Kaikki toiminnot (ruokailut, kuntotalon käyttö ym.) on porrastettu yksiköittäin. Jos ohjeistusta rikotaan, asiassa suoritetaan esitutkinta epäilystä palvelusrikoksesta.

Ruoan kerrottiin olevan hyvää ja sitä oli pääsääntöisesti riittävästi. Nykyään myös ruoan tilaamisen varuskunnan ulkopuolelta kerrottiin olevan mahdollista.

Varusmiestoimikunnan edustajilla ei ole ollut edellä mainitusta rajoituksesta johtuen mahdollisuutta käydä yksiköissä tapaamassa varusmiehiä. Kun varusmiestoimikunnan tehtävänä olisi havainnoida ja puuttua mahdollisiin varusmiesjohtajien epäasiallista käytöstä ja esimiesaseman väärinkäyttöä koskeviin asioihin, on näiden havainnointi ja valvonta pitkälti mahdotonta. Nyt ainoa yhteyskanava yksikköön on varusmiestoimikunnan yksikköedustaja, joka on itse varusmiesjohtaja.

Myös varusmiestoimikunnan edustajat tunnistivat tarpeen mielenterveyspalveluille varuskunnassa. Varusmiestoimikunnan edustajien edeltäjien kerrottiin tehneen silloiselle prikaatin komentajalle aloitteen mielenterveyspalveluiden saatavuudesta.

Koronaan liittyvistä erilleen laittamisista kerrottiin erityisesti Säkylässä sijaitsevan CAMP MAURIN olevan olosuhteitaan erityisen karu ja sinne joutumisen ahdistavan. Kyseessä on neljälle hengelle tarkoitettu parakki/kontti. Parakissa ei ole kuin sängyt ja kaapit. Minkäänlaisia aktiviteetteja tai ohjelmaa ei ole järjestetty. Erään varusmiehen kerrottiin viettäneen 23 päivää ”Maurissa”.

Luottamukselliset puhelimitse toteutetut keskustelut varusmiesten kanssa

3. Jääkärikomppaniassa kerrottiin kielletyn sängyllä makaaminen päivisin palveluksen ulkopuolella. Varusmiesten mukaan Yleisen palvelusohjesäännön kohdan 165 mukaan sängyllä makaaminen pitäisi olla sallittua ja muissa yksiköissä näin kerrottiin olevankin.

Varusvarastolla työskentelevät varusmiehet kertoivat varusvaraston henkilökunnan taholta kokemastaan epäasiallisesta käyttäytymisestä, joka oli ilmennyt heidän vähättelynään ja heille kiroiluna. Varusmiehet kertoivat kahdesta konkreettisesta tapauksesta, joista toinen liittyi varustehäkkien kokoamiseen sekä toinen varustevaihtoon.

Apulaisoikeusasiamiehen kanssa keskustelleet henkilöt antoivat luvan nimiensä ilmoittamiseen asian selvittämisen yhteydessä. Kerrotut tapahtumat saatettiin tässä pöytäkirjassa kirjattua yksilöidymmin prikaatin komentajan tietoon.

Keskustelu prikaatin komentajan kanssa

Apulaisoikeusasiamies saattoi prikaatin komentajan tietoon edellä pöytäkirjasta ilmeneviä havaintojaan.

Tarkastus sekä etukäteen saatu asiakirja-aineisto eivät antaneet tehtyjen havaintojen perusteella aihetta laillisuusvalvojan toimenpiteisiin.

Jäljennös tästä pöytäkirjasta lähetetään Sotilaslääketieteen keskukselle tiedoksi.